

נדריים מז

משה שווערד

1. תוספות מסכת נדרים דף מז עמוד א

מת או מכרו לאחר מותר - לפי שלא נתכוין לאסור אלא בעודו שלו.

2. ר' אברהם מן ההר מסכת נדרים דף מז עמוד א

במתניתין חזינן שאדם אוסר על עצמו נכסי חבירו אעפ"י שיצאו מרשותו. אבל בעל הנכסים מי יכול לאסור על חבירו לאחר שיצאו מרשותו.

3. שיטה מקובצת על נדרים דף מז/א

אדם אוסר דבר שברשותו או לא. צריכין אנו לומר דאביי דמיבעיא ליה האי בעיא לא שמיעא ליה ההיא דלעיל פרק אין בין המודר דהתם אסקינן דרב ושמואל ורבי יוחנן וריש לקיש כולהו סבירא להו אדם אוסר. הרי"ף ז"ל:

4. הר"ן מסכת נדרים דף מז עמוד א

קונם לבית זה שאני נכנס ושדה זה שאני לוקח מת או מכרו לאחר אסור - דכיון דבית זה קאמר שויה עילויה חתיכה דאסורא הלכך אפילו מכרו לאחר אסור והוי יודע דכי היכי דבית זה חמור מביתך לענין (ד) מכרן לאחר הכי נמי ביתך חמור מבית זה לענין נפילה דאי אמר ביתך שאני נכנס ונפל ובנאו אסור ליכנס בו דכל שהוא ביתך משמע ואי אמר בית זה ונפל אף ע"פ שחזר ובנאו מותר בן דכיון דנפל אזדא ואי אמר ביתך זה משום זה אתה תופסו בין לחומרא דמכירה בין לקולא דנפילה והכי איתא בירושלמי ביתך זה משום מה אתה תופסו משום ביתך זה נפל ובני הא לית הוא ושמעינן מן הדא האומר ליורשיו תנו בית חתנות לבני או בית ארמלות לבתי ונפל היורשים חייבים לבנותו בית זה ונפל אין חייבין לבנותו ומסתברא דכי אמרינן בביתך שאני נכנס דאי נפל ובני ליה אסור לאו דוקא נפל ובני ליה במקומו דה"ה אם בנהו במקום אחר אסור דכל שהוא ביתך קאמר והאי דנקט נפל ובני לרבנותא נקטיה דבאומר בית זה אף על פי שחזר במקומו וכמדתו הראשונה מותר.

5. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נדרים דף מז עמוד א

קונם לבית זה שאתה נכנס ומת או שמכרו לאחר כו'. ולא דמי לבית זה שאני נכנס דכיון דמודר קאמר זה פשיטא דלעולם אסריה עילויה דאינה ברשותו ומה לי ברשות זה ליצאה מרשותו אבל הכא אף על גב דמדיר קאמר זה דינא אין אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו אבל לעיל בפ' אין בין המודר כו' לא מפליג בין היכא דקאמר מודר שדך ובין היכא דקאמר מדיר נכסי משום דאין חילוק ביניהם בדבר התלוי בלשון ומיירי כגון דאמרינן בפרקין לבית זה שאתה נכנס בחיי ובמותי ולהכי פשיטא ליה מהך מתניתין דהגוזל ולא דחי כדלעיל שאני הכא דקאמר בחיי ובמותי:

6. שערים מצויינים בהלכה

ש"מ אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו. כתב הש"ך (יו"ד סי' רטז ס"ק יט) דדוקא כשמתחיל האיסור בעודו ברשותו, אבל אם אמר קונם לכשיצא מרשותו, אינו יכול לאסרו. ובידות נדרים (יד יוסף ס"ק יח) כתב, דאם אמר קונם לכשיבא לרשותו אינו יכול לאסרו על אחרים, אבל יכול לאסרו על עצמו כמש"כ בשו"ע (יו"ד סי' רד ס"ד) דאדם אוסר על עצמו דבר שלא בא לעולם לכשיבא לעולם.

7. דף על הדף מסכת נדרים דף מז עמוד א

במשנה: האומר לחבירו קונם לביתך אני נכנס כו'. וכתב הר"ן דביתך חמיר מבית זה, דאם נפל ובנאוהו אסור להיכנס לתוכו, ובית זה חמיר מביתך, שאם מכרו או נתנו במתנה אסור להיכנס לתוכו, משא"כ אם נפל שרי. וכתב הר"ן עוד בשם הירושלמי שאם אמר "ביתך" "זה" משום "זה" אנו תופסין אותו, ואם מכרו ונתנו במתנה אסור להיכנס לתוכו, ואם נפל שרי. אבל ברא"ש כתב דהוה ספיקא ואזלינן לחומרא ואסור להיכנס לתוכו בין אם נפל בין אם מכרוהו.

ונסתפק במשנה למלך (הל' גירושין פ"ח הי"א) אם נתן לאשה גט ע"מ שלא תלכי לבית "זה" "של אביך" לעולם אי הוה כריתות, דלדעת הר"ן פשיטא דלא הוה חסרון דכריתות דהא כמו "זה" תפסינן לי'. ואם נפל שרי להיכנס. אבל לדעת הרא"ש דאסור בכ"ע בין אם נפל בין אם מכרוהו, י"ל דאין זה כריתות, ומצד שני י"ל דכיון דאינו אסור רק מחמת ספק, י"ל דשוב הוה לי' כריתות.

8. הר"ן מסכת נדרים דף מז עמוד א

והוי יודע - דכי תגן הכא אם מת לא יירשנו לאו למימרא דכיון שנכסים אסורים לו בהנאה לא יזכה בהן דהא קתני בסיפא דההיא מתניתין בפרק הגזול קמא /בבא קמא/ (דף קט) ויתן לבניו או לאחיו ואם אין לו לוה ובעלי חובין באין ונפרעין ואם לא זכה בגוף הנכסים היאך נותנן לבניו או לאחיו והיאך בעלי חובין באין ונפרעין אלא ודאי נכסים דידהו גינהו אלא שאינו רשאי ליהנות מהן ואידי דתנא רישא יירשנו לומר שמותר ליהנות מהן כשאר הירושין תנא סיפא נמי לא יירשנו ולא דוקא וכ"ת היכי קתני נותנן לבניו או לאחיו בשלמא לוה ובעלי חובין באין ונפרעין שפיר דבעלי חוב לאו מדעתיה קא מיפרעו דליהוי פורע חובו באיסורי הנאה דבכה"ג ודאי אסור דנהי דאמרינן לעיל דמבריה ארי מנכסי חברו הוא היינו כשאחר פורע שלא מדעתו אבל מדעתו ודאי אסור דהוי מוציאן מרשות לרשות ונמצא מועל אלא בעל כרחו ב"ד מגבין להן ואף על גב דאיהו ממילא מתהני לא איכפת לן אבל נותן לבניו או לאחיו היכי שרי והא מתהני מוטובת הנאה דידהו ואסור כדאמרינן לעיל /בנדרים/ (דף לו): גבי תורם משלו על חבירו וי"ל דלאו למימרא שיתנם להם ממש אלא שמראה להם מקום ואומר להם נכסי אלו אסר עלי אבא ואיני יודע מה אעשה בהם טלי לעצמכם ועשו מהם מה שתרצו וכה"ג לא מתנה הוא אלא גוונא דהפקר וכן כתב הר"ם במז"ל בפ"ה מהל' נדרים (הל' ח) שצריך להודיעם אלו נכסי אבי שאסר עלי אבא עשאה הרמב"ם ז"ל כההיא דתנן לעיל מיניה הגזול את אביו ומת וכו' לוה ובעלי חובין באין ונפרעין ואמרינן עלה בגמרא וצריך שיאמר זה גזל אבא.

9. תדושי הרשב"א מסכת נדרים דף מז עמוד א

בחיינו ובמותו אם מת לא יירשנו. וסיפא דהא מתניתין נותן לבניו או לאחיו ואם אין לו לוה ובעלי חוב באים ונפרעין ממנו ואיתא בפרק הגזול קמא, ומשמע שיתן המודר לבנו או לאחיו לאחר מיתת אביו קאמר וכ"כ הרמב"ם וכתב הוא ז"ל והוא שיודיעם שהם הנכסים שאסר עליו אביו, ולמד זה ממה שאמרו גבי מתני' דהגזול את אביו ונשבע לו ומת ה"ז משלם קרן וחומש ואשם לבניו או לאחיו ואם אינו רוצה או שאין לו לוה ובעלי חוב באין ונפרעין ממנו ואמר רב יוסף ואפילו לארנקי של צדקה א"ר פפא וצריך שיאמר זה גזל אבי, וקשיא לי הא כיון דאסרינהו עליה בקונם שוינהו עליה עפרא בעלמא כשאר איסורי הנאה והיכי מצי יהיב להו לבניו או לאחיו וכיצד בעלי חוב דידהו נפרעין ממנו כלומר וקרעין ליה לשטרא דבעל חוב אדרבה הוא אסור ליתנו כשאר איסורי הנאה ואם הוציא מעל וב"ח שזכה בנכסים מן ההפקר הוא זוכה דהו"ל כחמץ בפסח וכערלה וכלאי הכרם, והראב"ד פירשה על האב המדיר וז"ל האומר לבנו קונם אי אתה נהנה לי בחיי ובמותי ודאי נכסיו אסורין עליו לעולם והאי דקאמר לוה ובעלי חוב באין ונפרעין ממנו אקשינן עליה בנדרים לוה ובעלי חוב באין ונפרעין והא מתהני מנכסי אביו שפורע חובו מהם אלא באומר כל הזן אינו מפסיד א"נ בחנוני הרגיל אצלו נותן לו סתם ונוטל סתם עכ"ל, ואף על פי שלא הקשו על זו כלל בנדרים כמו שכתב הרב ז"ל אלא שדמה אותה הרב ז"ל לאותה שהקשו בשמעתין מן האומר לאשתו קונם שאת נהנה לי לוה ובעלי חוב באים ונפרעין ממנו ופירקה הוא ז"ל על דרך מה ששינונו בפרק אין בין המודר במי שמודר הנאה מחברו פורע לו את חובו, מ"מ נראה מדבריו שמחיים דאב קאמר ובאין ונפרעין מן האב מדעת האב קאמר, ובסוף המסכתא אכתוב יותר בענין זה. (הועתק לק' מ"ח ע"ב). ירושלמי על ההיא מתניתין דפרק הגזול א"ר ירמיה חמי היך תנינן הכא האומר לבנו קונם שאי אתה נהנה לי אם מת יירשנו בחיינו ובמותו אם מת לא יירשנו מה בין אהין דאמר חדא חדא לאהין דאמר תרתי, ע"כ בירושלמי.

קכא	יעקב	קהלות
<p>בחרומות אלו והלכך נוטלין צע"כ, אלו חוכן דצרי המנחה אפרים וע"ש.</p>	<p>נדריים סימן לב</p>	<p>סימן לב</p>
<p><u>והנתיבות</u> צסי ער"כ דחכ חילוק זה דחכ</p>	<p>נדריים סימן לב</p>	<p>בענין זכ"י באיסורי הנאה</p>
<p>ודאי גם צעו"כ איכא האי</p>	<p>נדריים סימן לב</p>	<p>דף מ"ז ת"ש דתנן האומר לבנו קונם שאי</p>
<p>טעמא דיכול ליתנו לאחרים ח"נ שצע"ה יבא</p>	<p>נדריים סימן לב</p>	<p>אתה נכה לי ומת יירשנו צחיו</p>
<p>נפרע מהם דנהי שלכהניס עלמן אינו יכול</p>	<p>נדריים סימן לב</p>	<p>וצמותו לא יירשנו וכתב הר"ן ז"ל דחכ דתנן</p>
<p>ליתנו מ"מ יתננו לאחרים זכות עו"כ"נ שלו</p>	<p>נדריים סימן לב</p>	<p>לא יירשנו לאו למימרא שאינו זוכה את</p>
<p>וכן הצע"ה יגבו לפי שזויית בעו"כ"נ, ומ"מ</p>	<p>נדריים סימן לב</p>	<p>הנכסים דחכ קתני התם צסיפא ויתן לבניו</p>
<p>מזואר צגמרא דהוי כהפקר ויעלו צע"כ,</p>	<p>נדריים סימן לב</p>	<p>או לאחיו ואם אין לו לוב וצע"ה צאין</p>
<p>אלא ודאי כיון שאסור בהנאה אין לו צהם</p>	<p>נדריים סימן לב</p>	<p>ונפרטין, ואם לא זכב צגוף הנכסים הא"ך</p>
<p>תורה שום הנאה ומה שנותן לבניו או לאחיו</p>	<p>נדריים סימן לב</p>	<p>נותנו לבניו או לאחיו והא"ך צע"ה נפרטין</p>
<p>היינו שמראה להם מקום ליטול מעלמן</p>	<p>נדריים סימן לב</p>	<p>מכאן אלא ודאי נכסים ידי' אינון אלא שאינו</p>
<p>כמש"כ הר"ן ז"ל צדף מ"ז אצל אסור הוא</p>	<p>נדריים סימן לב</p>	<p>רשאי ליהנות מהן כו' ע"ש וצמח"ה הלכות</p>
<p>לעכב אחרים מליטולם ולשומרו צשציל שיתן</p>	<p>נדריים סימן לב</p>	<p>זכ"י מהפקר סי' ד' הביא מש"כ הר"ן ז"ל</p>
<p>לבניו או לאחיו או שצע"ה ידי' יפרע מהם</p>	<p>נדריים סימן לב</p>	<p>לקמן דפ"ה צהא דתנן התם כהנים ולוויים</p>
<p>דא"כ אין לך הנאה גדולה מזו שיעכב על</p>	<p>נדריים סימן לב</p>	<p>נכסים לי יטלו צעל כרחו ומפרש רצח טעמא</p>
<p>כל אדם מליקחו עד שיצוא מי שיעשה לו</p>	<p>נדריים סימן לב</p>	<p>משום דתרומה לא חזיא אלא לכהנים וכיון</p>
<p>ניח נפשא, ח"ו אסור לשומרו צשציל נתינה</p>	<p>נדריים סימן לב</p>	<p>דאסרינהו עליהו שויא עפרא צעלמא</p>
<p>למי שהוא, וכיון שעכ"פ אסור לו צהם שום</p>	<p>נדריים סימן לב</p>	<p>וכתב הרש"צ"ה דמהא שמטיין שהאוסר הנאה</p>
<p>הנאה שפיר יכולים אחרים לזכות בהן צע"כ,</p>	<p>נדריים סימן לב</p>	<p>פירותיו על עצמו יכולים אחרים ליטול אותם</p>
<p>אע"פ דע"כ ז"ל דזה הדבר [שאסרו עליו</p>	<p>נדריים סימן לב</p>	<p>צע"כ, מיהו היכא דאיתשיל על נדרו חייבים</p>
<p>צקונם] אינו הפקר ממש וכדוכיח הר"ן</p>	<p>נדריים סימן לב</p>	<p>לשלם דכיון דחכם עוקר את הנדר מעיקרו</p>
<p>ז"ל מהא דנותן לבניו וצע"ה נפרטין [ולא</p>	<p>נדריים סימן לב</p>	<p>הו"ל הנך פירי כאלו לא איתסרו מעולם,</p>
<p>אמרינן דכיון שאסרו עליו אציו צחיו וצמותו</p>	<p>נדריים סימן לב</p>	<p>והר"ן ז"ל שם נכתפק לומר דאפילו איתשיל,</p>
<p>ממילא אינו יורש את הנכסים וכבר זכו צו</p>	<p>נדריים סימן לב</p>	<p>צהפקרן הם עומדים, לפי שמשעה שאסרו</p>
<p>שאר יורשים, ומוכה דמאי זכי צי אעפ"י</p>	<p>נדריים סימן לב</p>	<p>על עצמו הפקירו וכל שזכה צו אחר, קנה</p>
<p>שהוא אללו איסור"נ] מ"מ הוי עכ"פ</p>		
<p>כאצידה לאחר יאוש דכיון דאסור עליו</p>		
<p>בהנאה מתיישב ממנו ונהי דאכתי הוא שלו</p>		
<p>דיאוש לא נפיק מרשות צעלים עד דאחי</p>		
<p>לרשות זוכה כדוכיח הנכ"מ צסימן רס"ב</p>		
<p>מהא דצבא קמא דף ס"ו, ומש"כ אי קדם</p>		
<p>צעל חוב וגבאו לשם חובו נפרע החוב ואי</p>		
<p>בראה לאחרים שיקחו שפיר זכו צו, מ"מ</p>		
<p>כל אדם רשאי ליעטן צע"כ כדין אצידה לאחר</p>		
<p>יאוש ומש"כ שפיר כתב הר"ן ז"ל דאי קדמו</p>		
<p>אחרים וזכו צו מה שעשו עשו אע"פ שאח"כ</p>		
<p>איתשל הנודר על נדרו דחכ עכ"פ עד שעת</p>		
<p>שאלה היה מיואש מאותו דבר ודינו כאצידה</p>		
<p>לאחר יאוש אה"ד התיבות ע"ש.</p>		

קכב קהלות נדרים סימן לב יעקב

ולא הבנתי דהתינה היכא שאוסר על עצמו נכסיו שאסור הוא בהנחתן ומתייחס ממנו אבל הכי דקונם כהנים ולוויים נהנים לי הא לא אסר ע"ע כלל את התרומות ומעשרות רק שאסר עליו להבנות את הכהנים ולוויים ולדברי הגה"מ דהטוה"ג מחשבה ממון גמור ליתנו לאחרים א"י שבע"ה יגזרו לזכות בהטובת הנאה א"כ אכתי אמאי יעלו הכהנים ולוויים בע"כ, וע"כ ז"ל לכאורה דתרו"מ כל היכא דהוא עצמו אינו יכול לקיים צו מצות נתינה פקע זכות עובדי"ג ממנו וזה קרוצ לדברי המחנ"ה ואכתי ל"ע בטעמא דמלתא.

ועיקר דברי התיבות נראה דלא יתכן אלא לדברי הר"ן ז"ל שסובר דאפילו איחשיל על נדרו ונעקר למפרע האיסור מ"מ מה שזכו אחרים זכו והיינו משום דעל כל פנים הצעלים הפקירוהו בשעה שאסרוהו על עצמן ובהפקר לא מלינו שאלה או כמש"כ הנהיבות שהצעלים נתייחסו ממנו והיינו דמלבד שבוטא אסור עליו חל גמי הפקר או יאוש על הדבר, אבל להרשב"א ז"ל דסובר דאי אחשיל צעלים על הנדר חייבים הזוכים אותו דבר לשלם, א"כ מוכח דלאו משום הפקר צעלים או יאוש צעלים רשאין האחרים ליטול בע"כ [דא"כ אפי' איחשיל נמי] אלא משום דדין איסור הנאה מפקיע זכות הצעלים מאותו ממון ולכן כשאיחשיל ונעקר האיסור למפרע חייבים להחזיר לצעלים, ולפי"ז א"א לומר דהא דנותנו לבניו או לאחריו הוא משום דהוי יאוש ויאוש לא נפיק מרשות צעלים עד דאתי לרשות זוכה דהא להרשב"א ז"ל לא מדין יאוש פקע זכות צעלים אלא משום שאיסורי הנאה אינו שלו, וצאמת כבר הקשה הרשב"א ז"ל שם בדמ"ז ובצ"ק דק"ה דהא דבע"ה נפרעין והרי הוא איכ"ג ואינו שלו והבע"ה מהפקירא קא זכי, ומפרש שם בשם הראצ"ד ז"ל דהא דתנן נותנו לבניו או לאחריו א"י לוח ובע"ה צאין ונפרעין לא קאי כלל על הבן של המודר, אלא

קאי על האח המדיר שאע"פ שאסור להבנות לבן עצמו, מ"מ רשאי הוא ליתן לבנו של בנו או לאחריו או שבע"ה של בנו יפרעו מהן ע"ש בהרשב"א ז"ל כאן ובצ"ק שם.

הכלל דלהר"ן ז"ל גוף האיסור הנאה אינו מפקיע זכות צעלותו ורק משום שצטעה שאוסרו על עצמו צקונם קטציד נמי עוד מעשה דהיינו שמפקיר את הנכסים אי נמי כהנתיבות שמתייחס מהן, ומש"ה הוא דיכול כל אדם לזכות באותו דבר, ולהרשב"א ז"ל אין כאן הפקר ולא יאוש רק עלם דין איסור"ג מפקיע זכות צעלות ממנו ומש"ה לכשנשאל דהוצרך שלא היה איסור"ג חייבים לשלם מה שנטלו, ויש להסתפק אם כוונת הרשב"א ז"ל הוא דכל איכ"ג פקע קנינו זכות ממון לגמרי מבעל הממון או דצאמת מקרי שלו כגון לענין לכס דאתרוג וכשיטת הריטב"א ז"ל צסוכה דל"ה אלא שתורת ממון אין לו צו ומש"ה רשאין אחרים ליטול בע"כ דליכא תורת גזילה בדבר שאינו שוב כלום לצעלים ואין צו תורת ממון כלל שיעקר יסוד איסור גזילה הוא מה שמחסר צוה לצעלים ומפסידו, ומ"מ לשון הרשב"א ז"ל שכתב צוכ"ל וקשיא לי הא כיון דאסרינהו עליו צקונם שזוינהו עליה עפרא וכי ובע"ה שזכה בנכסים מן ההפקר הוא זוכה דכו"ל כחמץ בפסח וכערלה וכה"כ עכ"ל מלשון זה נוטין הדברים ולהרשב"א ז"ל פקע זכותו לגמרי מאיסור"ג ואינו שלו כלל.

צ) ובבית הלוי ח"א סימן מ"ח כתב דבהיה דכהנים ולוויים נהנים לי יעלו בע"כ א"א לפרש מטעם הנהיבות דהוי כאצידה לאחר יאוש צעלים, דהתינה אנשים אחרים שפיר יכולין לזכות בדבר לאחר יאוש הצעלים, אבל המודר עצמו ודאי אסור ליטלו [לפי יסוד הנהיבות דיאוש לא נפיק מרשות צעלים עד דאתי לרשות זוכה] שברו מצואר צדף מ"ג גצי מודר הנאה מחצירו ואין לו מה יאכל מניה על הסלע

11. הר"ן מסכת נדרים דף מז עמוד א

בעי רמי בר אבא קונם פירות האלו על פלוני מהו בחלופיהן - **לאו בקונמות בלחוד קא מבעיא ליה אלא בכולהו איסורי הנאה דעלמא נמי מספקא ליה והיינו דמייתי לקמן ת"ש מהמקדש בערלה ולאן להחליפן לכתחלה מיבעיא ליה דודאי כל שהוא אסור בהנאה אסור למוכרו ולהחליפן דאי לא תימא הכי מצינו דמים לחמץ בפסח ולשור הנסקל שיכול למוכרו לעובדי כוכבים ואמאי תנן שהגוזל פטור מן התשלומין אלא ודאי פשיטא ליה דלכתחילה אסור **אלא בשעבר והחליפן מספקא ליה ולאחר נמי לא מיבעיא ליה דפשיטא ליה דמותרין שאין לך תופס את דמיו אלא עבודת כוכבים ושביעית** והיינו דתנן ומייתי לה בריש חולין (דף ד) חמצן של עוברי עבירה אחר הפסח מותר מיד מפני שהן מחליפין **אלא מספקא ליה אי מיתסרי למחליף מדרבנן בעלמא או לא והכי הוי עיקר ספיקיה מי אמרינן דכי תנן במתניתין אסור בחלופיהן ובגידוליהן היינו משום שכוונת הנודר בכך ואי משום כוונתו הוא דוקא נודר אסור עצמו בכך דנהי דחלופיהן כדבר שלא בא לעולם דמו לגבי דידיה מצי אסור אבל לגבי חברו לא מצי אסור או דילמא דכי תנן במתניתין אסור בחלופיהן לאו בתר דעתיה אזלינן אלא דהכא הכי הוא דכל איסורי הנאה חילופין אסורין מדרבנן למחליף עצמו הלכך לא שנא הוא ולא שנא חברו...****

12. קרן אורה מסכת נדרים דף מז עמוד א

אבל מדברי הרמב"ם ז"ל נראה דבעיא דרמב"ם הוא בקונם לחוד. שהרי בכל דמי איסורי הנאה כתב דהדמים מותרין כמבואר בדבריו בפ"ח מהלכות מאכלות אסורות (הלכה ט"ו). והכא (ה' נדרים פ"ה ה"ט"ז) בקונם פירות אלו על פלוני כתב דאיסור חלופיהן הוי ספק. ובאמת הכי משמע פשיטא דשמעתין דבקונם הוא דמיבעי ליה, דאי בכל איסורי הנאה מאי אריא דבעי לה הכא גבי קונם, ליבעי בעלמא בכל איסורי

הנאה. אלא דלזה י"ל דהא גופא מיבעי ליה בפירות אלו עלי גופא טעמא מאי, אי משום דאדם אסור על עצמו דבר שלא בא לעולם. ומשום הכי אסור בחלופיהן. אבל באוסר על חברו ליכא למימר הכי, ומותר בחלופיהן. או דלמא הא גופא טעמא משום דאסור בחליפי איסורי הנאה. והוא הדין בכל איסורי הנאה. ואתי שפיר לפי זה דברי הרא"ש ז"ל בפירושו לקמן (נ"ז ע"א) במתניתין דקונם פירות אלו עלי. שפי' דהא דאסור בחלופיהן היינו משום דאסור בכל חליפי איסורי הנאה. והיינו כפי האי סברא דמתני' גם כן היינו טעמא. אבל אי טעמא דמתניתין משום דאדם אסור על עצמו דבר שלא בא לעולם ודאי דאסור מן הדין בפירות אלו עלי, ואפילו בחליפי חליפין אסור כמו שכתב הרא"ש ז"ל בפסקיו (פ"ז סימן ה').

13. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נדרים דף מז עמוד א

ובגידוליהן. אם נטען **הגדל מהם אסור דחשבינן ליה כהקדש:**

14. חדושי הרשב"א מסכת נדרים דף מז עמוד ב

או דלמא משום דחילופין כגדולין דמו. קשיא לי אדרבה הו"ל למימר דחליפי קונם מיהא עדיפי מגדולין דקונם כהקדש והקדש תופס דמיו מדאורייתא וגדולי הקדש אינן כהקדש אלא מדרבנן וכדתנן הקדש בור ונתמלא מים שובך ונתמלא יונים אילן ונשא פירות מועלין בהן ואין מועלין בגדולין, וי"ל דשאני קונמות דאין לו פדיון ואינו כהקדש אלא לר' מאיר ואפילו לר"מ אם אמר ככרי עלי א"נ ככרי עליך שהוא קונם פרטי אין לו פדיון כדאיתא לעיל בריש פרק אין בין המודר אבל גדולין אסורין אפי' בדבר שזרעו כלה בקונמות שעשאו כגדולי תרומה.

15. שעורי ר' דוד מסכת נדרים דף מז עמוד א

(שצא) בטעמא דגידולין פשוט יותר דאסור מבחילופין גמ' בעא רמי בר חמא, אמר קונם פירות האלו על פלוני, מהו בחילופין, מי אמרינן גבי דיליה הואיל ואדם אסור וכו', או דלמא משום דחילופין כגידולין דמי, לא שנא הוא ולא שנא חברו. משמע מלשון הגמ', דגידולין פשיטא דאסור, ואף על גב דלא אמר אלו. דהא האיבעיא הוי אם בהחליפן נמי צריך לאלו, ומשום דהוי כן בלשון הנדר, וא"כ דוקא עליו יכול לאסור, אבל לא על חברו, משום דהוי דשלב"ל, או דלמא על המחליף אסור אף בלא אלו, משום דחילופין כגידולין. וא"כ מוכח דגידולין פשוט יותר דאסור. וכן כתב הרא"ש, ד"ה או דלמא חליפין מיתסרי מידי דהוה אגידולין אף על גב דליתנהו בעולם, וגידולים פשיטא, כיון דיצא מגוף האיסור, אין חילוק בינו לבין חברו ע"ש.

וצ"ב מ"ט באמת גידולין פשוט יותר מחילופין, דבשלמא אי מיירי בדבר שאין זרעו כלה, שפיר יש לאסור בזה יותר, משום דמעורב בהגידולין מקצת איסור. אבל אי מיירי בדבר שזרעו כלה, הרי ליכא עצמות האיסור בהגידולין כלל, ורק דהזרע גרם לצמיחת הגידולין, אבל אין האיסור מעורב בו, ודמי לחילופין דבא מחמת האיסור, וא"כ מ"ט בגידולין פשוט יותר דאסורין מבחילופין.

ואפשר דזה נראה יותר להחמיר מחילופין, והיינו דהרי כל האיבעיא הוי רק אם קנסו בחילופין, וכמו שביאר הר"ן, וא"כ בגידולין פשוט יותר דקנסו, משום דניכר יותר דבא מחמת איסור.

16. דף על הדף מסכת נדרים דף מז עמוד א

בגמ': בעי רמי בר חמא, אמר פירות האלו על פלוני מהו בחלופיהן. וכתב הר"ן לענין הלכה אזלינן לקולא, ומביא דעת הרמב"ם (בפ"ה מהל' נדרים הלט"ז) שפסק וז"ל: "האוסר פירותיו על חברו בין בנדר בין בשבועה הרי גידוליהן וחילופיהן ספק".

ולכאורה דבריו צ"ב במאי דכתב גידוליהן דלכאור' כל ספק הגמ' הוי גבי חילופין ולא גבי גידולין, וכן הקשה הראב"ד. וכן מבואר מדברי הגמ' דאיתא: "או דלמא משום דחילופין כגדולין דמו" משמע דבגידולין פשיטא לן דאסור ומשונין דין חלופין לדין גדולין. וכ"כ הרא"ש דגידולין פשיטא דכיון שיוצא מגוף האיסור אסור.

[1] והכסף משנה מיישב דעת הרמב"ם, דכוונת הגמ' לומר דגידולין חשיב יותר בא לעולם מחילופין אף אליבא דאמת הוי נמי דבר שלא בא לעולם והוי ספק כחילופין ודוחק. [2] והלחם משנה מיישב דעת הרמב"ם, דאיכא ב' סוגי גידולין, דגידולין בדבר שאין זרעו כלה פשיטא דאסור דחשיב כאיסור מעורב בהן, ולכך דאמר הש"ס החלופין כגדולין דמו ואסור, אך בגדולין בדבר שזרעו כלה לא חשיב האיסור מעורב בו, ובזה כתב הרמב"ם שדינו כדין חילופין והוי ספק.

17. דבר יעקב מסכת נדרים דף מז עמוד ב

הרדב"ז והמגדל עוז מתרצים כיון שנדר הוי דבר שיש לו מתירים ולכן לא ניתר ע"י ביטול [כדאיתא להלן נט (א), ה"ה דלא ניתר ע"י זה וזה גורם. וכן תירצו האבני מילואים [תשובה ו] וגליון מהרש"א [יו"ד סימן רטז - א], ומוסיפים שזה מובן לפי הר"ן בע"ז [דף כא. מדפי הרי"ף] שמבאר שזה וזה גורם מותר מטעם ביטול, דכמו שבאיסור בעין בטל חד בתרי, כך היכא שאיסור והיתר גרמו לגדילה הוי כאילו נתבטל האיסור.

18. שעורי ר' דוד מסכת נדרים דף מז עמוד א

(שצג) בטעמא דהרמב"ם דגידולין הוי ספק כמו חילופין

אכן ברמב"ם מבואר, דבאמת גידולין לא פשוט יותר מחילופין. דפסק (בפ"ה מהל' נדרים הט"ז) האוסר פירותיו על חברו, בין בנדר בין בשבועה, הרי גידוליהן וחילופיהן ספק וכו' ע"כ. הרי מוכח דאף גידולין הוי ספק כמו חילופין. אמנם הראב"ד השיג עליו, וז"ל, א"א, לפי הגמ' (מז א) הגידולין אינן ספק, אלא ודאי אסורין וכו' ע"ש. והלח"מ כתב, דהרמב"ם סובר דהא דפשיטא ליה להגמ' דגידולין אסורין, היינו רק בגידולין דאין זרעו כלה, דכיון דאין זרעו כלה, הו"ל האיסור מעורב, ודבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל. אבל הרמב"ם מיירי בגידולין שזרען כלה, דליכא איסור מעורב בהם כלל, ובזה שפיר הוי כמו חילופין דהוי איבעיא דלא איפשטא, ע"ש.

אכן כתב, דזה דוחק קצת, דהא הרמב"ם סתם דבריו, דמשמע דאפי' בדבר שאין זרעו כלה, נמי הוי ספק. וכן כתב האו"ש (פ"ה מהל' נדרים הי"א ד"ה וכיון) דמסתמת הרמב"ם משמע, דאף באין זרעו כלה נמי הוי ספק, [זה צ"ע, דהא באין זרעו כלה מעורב האיסור בהגידולין, ולא שייך דשלב"ל, ואמאי הוי ספק].

ולכן כתב האו"ש ליישב, דבאמת הרי הגידולין הוי רוב, וצריכין לבטל העיקר דהוי מיעוט, ורק דלא בטיל משום דהוי דבר שיש לו מתירין, דיכול לישאל לחכם. אבל הרמב"ם הרי איירי דאוסר על חברו, דלחבירו לא הוי דבר שיש לו מתירין, דהרי חברו אין יכול להשאל על הנדר, וממילא הגידולין מבטלין העיקר, ואין כאן איסור. ולכן כתב דהוי ספק, משום דעכ"פ באו מחמת איסור כמו חילופין, ושפיר הוו ספק איסור כמו חילופין.

והא דאמר רמי בר חמא בגמ', או דלמא חילופין כגידולין וכו', דמשמע דפשיטא ליה דאפי' גידולין בדבר שאין זרעו כלה, אסור, היינו משום דרמי בר חמא גופיה הרי סובר לקמן (דף נט א) דגידולין אינם מבטלין את העיקר בכלל האיסורים, וא"כ אף בקונמות מה דאסורין עליו, אינו משום דאינן בטלין מחמת דין דבר שיש לו מתירין, רק דהוי סתם דין דאין מבטלין העיקר, וא"כ ממילא דאין חילוק בין הוא בין חברו. אבל להלכה דקי"ל דגידולין מבטלין העיקר, וכל מה דבקונמות אסור עליו, הרי רק משום דבר שיש לו מתירין, א"כ ממילא הכא דאסר על חברו, דאין לו מתירין, שפיר בטיל, ולכן שפיר הוי רק כמו חילופין, ומשו"ה פסק הרמב"ם דתרווייהו הוי ספק.

(שצג) בטעמא דאינו מותר משום זה וזה גורם

אכן כתב, דלפי"ז יקשה קושית הראב"ד. דהנה הראב"ד שם הקשה, וז"ל, מיהו קשיא לי, כל היכא דאמרינן אסור בגידוליהן ואפי' בדבר שזרעו כלה, אמאי, הא קי"ל זה וזה גורם מותר, ואם נטע אגוז של ערלה מותר בפירותיה (ע"ז מז ב), ע"כ. [והיינו דבדבר

שזרעו כלה אמאי הגידולין אסורין, הא הוי זה וזה גורם, [הגידולין דהוי איסור, והקרקע דהוי היתר], וקי"ל זה וזה גורם מותר]. ותירץ הכסף משנה (בתירוץ אחד) דאפשר דהכא שאני משום דהוי דבר שיש לו מתירין, (ועי' בסמוך). וכתב האו"ש שם, דלפי דברינו הנ"ל, הרי הכא דמירי באוסר על חבירו, הא לא שייך תירוץ זה, דלגבי חבירו הא אין לו מתירין. וכתב דבאמת הלח"מ ג"כ העיר כן על הכ"מ, דהכא לגבי חבירו הנאסר לא הוי דבר שיש לו מתירין, אך לא הרגיש בישוב דברי רבינו ע"ש.

שצד) בטעמא דזה וזה גורם מותר

והנה בפשוטו משמע כאן דההיתר דזה וזה גורם הוי מדין ביטול ברוב. [דלכן כתב הכ"מ דבדבר שיש לו מתירין דליכא דין ביטול ברוב ליכא דין זה וזה גורם מותר]. אכן בפשוטו י"ל דדין זה וזה גורם מותר לא הוי מדין ביטול ברוב, אלא דאין כאן סיבה דיהשב יוצא מן האיסור, וכיון דלא הוי יוצא מן האיסור לא שייך שיאסר, דאין מי שיאסרהו, ונהי די"ל דבדבר שיש לו מתירין החמירו, אבל מ"מ לא תליא בדין ביטול ברוב, ואכן צ"ע מה המקור בדבר שיש לו מתירין ליכא לההיתר דזה וזה גורם. ואמנם בעצם קושית הראב"ד יש ליישב בפשיטות, דנהי דזה וזה גורם מותר מן התורה, מ"מ גידולין אסורין מדרבנן משום דלא גרע מחילופין, דהרי בחילופין אפי' גורם אחד אסור נמי ליכא ואפי"ה אסרו רבנן, וא"כ י"ל דה"ה דאסרו הגידולין ולא אכפ"ל מה דהוי זה וזה גורם. [א"ה וצ"ת דכיון דעכ"פ הוי רק ספק איסור דרבנן מ"ט פסק הרמב"ם דחבירו אסור מספק, הא ספק דרבנן לקולא].

19. תוספות מסכת נדרים דף מז עמוד ב

תא שמע האומר לאשתו קונם שאני נהנה לך - ותלה הדבר בתשמיש [1] שאמר הנאת תשמישך עלי אם תיהנה משלי דאל"כ כיון דמשועבד לה לא מצי מדיר לה [2] אי נמי דאדרה כשהיא ארוסה (או) ונישאת.

20. דבר יעקב מסכת נדרים דף מז עמוד ב

ב] ת"ש האומר לאשתו קונם שאני נהנה לך - [3] הר"ש ש והחשק שלמה מגיהים קונם שאני מהנה לך, וכן גורם הר"ן [סוד"ה בעי]. וגירסת הרא"ש בהלכותיו קונם שאת נהנית לי.

21. תוספות מסכת נדרים דף מז עמוד ב

לוה ובעלי חובין נפרעין - כדאמר לותה ואכלה ועמדה ומיאנה אין לה מזונות הא לא מיאנה יש לה מזונות ואפילו לרבנן דחנן דאמרי הניח מעותיו על קרן הצבי ה"מ במפרנס אשת חבירו סתם אבל הלוח לה בתורת הלואה נפרע מן הבעל וא"ת ולרבנן דחנן היאך פורע חובה הרי אסור לפרוע למי שמודר הנאה ממנו וי"ל דהיינו בפורע חוב חבירו שהוא יכול לתובעו ולומר פרע לי מה שפרעתי בשבילך והוי כאילו הלוחו ממש אבל באשתו אינו חייב לפרוע לו כלל מה שפרע בשבילה.

22. תוספות מסכת נדרים דף מז עמוד ב

דילמא לכתחילה הוא דלא הא דיעבד עבד - כלומר לותה דוקא בדיעבד קאמר דאז בעלי חובין נפרעין אבל לכתחילה לא תלוה וכשלותה הרי זה דיעבד שאין זה חליפי איסור ממה שעדיין האיסור לא בא אבל מעיקרא סלקא דעתך דשרו רבנן ללוות בתחילה ולגרום דברים שיבא לידי איסור לכן פשיט מיניה דחליפי (טומאה) מותרין.

23. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נדרים דף מז עמוד ב

אם מכרן וקידש בדמיהן מקודשת. אלמא חלופי אסורי שרו דאי אסירי הא לא יהיב לה מידי ומשני הכא נמי כיון דמכרן בדיעבד שרו דמיה:

24. תוספות מסכת נדרים דף מז עמוד ב ד"ה ת"ש המקדש

ת"ש המקדש [בערלה] (בדמי ערלה פ' בדמים של ערלה) או כלאי הכרם אינה מקודשת משום דאיסורי הנאה אינון ולא הוי ממון - מכרם וקדש בדמיהן בערלה וכלאי הכרם מקודשת דאינון תופסין דמיהן אלמא שרי לאיתהנווי בחליפין דאי אסור ליהנות היה לנו לומר דאסור לשהות עמה באותם קידושינו.

25. הר"ן מסכת נדרים דף מז עמוד ב

ת"ש המקדש בערלה אינה מקודשת מכרן וקידש בדמיהן הרי זו מקודשת - דקס"ד דכיון שאסור ליהנות מן החליפין אפילו עבר ונהנה שהחליפן באחר דליהוי חליפי חליפין אסורין ומשום הכי קשיא ליה בשעבר וקידש

בדמיהן למה היא מקודשת גמורה ואינה צריכה לקדש פעם אחרת דאי אסירי חליפין מדרבנן הוה לן לאצרוכה קדושי אחרני ואמרינן הכא נמי לכתחלה הוא דלא ואי עבד עבד כלומר לכתחלה הוא שאסור ליהנות מן החליפין אבל אם עבר ונהנה נהנה דחליפין מותרין, ולענין הלכה לגבי נודר עצמו דאמר אלו אפילו החליפין אחר נודר אסור בהן והיינו מתני' אבל כשהדירו אחר וכן נמי בנודר עצמו דלא אמר אלו מסתברא דלקולא נקטי' דכיון דבכי האי גוונא גבי אסורי הנאה דעלמא ליכא למימר דחלופיהן כגדוליהן דמי אלא מדרבנן בעלמא וכדפרישית לעיל הוה ליה ספיקא דרבנן ולקולא ואפילו עבר והחליפין חליפין מותרין אבל הרב רבינו משה בר מיימון ז"ל כתב בפ' חמישי מהלכות נדרים (הלכה ט"ז) הרי גדוליהן וחלופיהן ספק לפיכך חברו אסור בגידולי פירות אלו וחלופיהן והרמב"ן ז"ל מסתם לה סתומי לקמן בפרק הנודר מן הירק.

26. קרן אורה מסכת נדרים דף מז עמוד א

שם בעי רמי בר חמא קונם פירות אלו על פלוני מהו בחילופיהם כו'. והסכימו כל המפרשים דלאו דוקא בקונם מיבעי ליה, אלא בכל חילופי אסורי הנאה מיבעי ליה, ולא מיבעי ליה אי מותר להחליף לכתחלה, דזה ודאי אסור מהתורה. דהרי זה נהנה מגוף האיסור. וכדמוכח בפסחים (כ"א ע"ב) בקרא דנבילה, ומהתורה ודאי החליפין מותרין, דאין לך דבר שתופס את דמיו כו'. ואפילו המחליף עצמו מותר מהתורה בחליפין. ולאחר נמי פשיטא דאפילו מדרבנן מותר, כדמוכח מהא דחמצן של עוברי עבירה (חולין ד' ע"א). ולא מיבעי ליה אלא למחליף עצמו אי עבר והחליפין אי החליפין אסורים מדרבנן. או בדיעבד מותר אפילו מדרבנן. ופשיט מהא דאומר לאשתו קונם שאת נהנה לי, לווה ובעל חוב באין ונפרעין, וזה הוה כחליפין. ודחי דלמא לכתחלה, היינו אם החליף בידיים החליפין אסורים. אבל הכא דיעבד דהחליפין באו אחר כך בהא הוא דמותר. ופשיט ליה מהא דמכרן וקידש בדמיהם גבי ערלה דמקודשת. וכתב הר"ן ז"ל דס"ד דחליפין חליפין נמי אסורין, היינו האשה. ואם כן היה צריך לקדש אותה פעם אחרת. והוצרך לזה, דאי לאו הכי מאי קפשיט, כיון דעבר ונהנה מאי דהוי הוי. וקדושין הוי קדושין, דהא האשה מותרת בהנאה בקידושה, ולא אמרינן כיון דלדידה אסור לא יהיב לה מידי, דבתר דידה אזלינן. אלא על כרחך סלקא דעתך דחליפי חליפין נמי אסורין. ואם כן אמאי הוי קדושין. אלא שמע מינה דהחליפין מותרין. ודחי דלמא דיעבד שאני, היינו דהחליפין אסורין. אבל אם עבר והחליף אותן חליפי חליפין מותרין, והוי קדושין. כן הוא שיטת הר"ן ז"ל.

אבל מדברי הרא"ש ז"ל נראה דמפרש דלמא לכתחלה, היינו דעיקר בעיא דרמב"ן הוא אי לכתחלה שרי

להחליפין וליהנות מן הדמים. אבל בדיעבד הדמים מותרין. וכן פי' בהא דמכרן וקידש בדמיהם. דפשיט דבדיעבד מותרין החליפין. דאי לאו הכי הא לא יהיב לה מידי. דבתר דידה אזלינן. ומשני בדיעבד באמת מותרין הדמים, ולכתחלה הוא דמיבעי ליה. ושיטתו ז"ל צ"ע, דלכתחלה פשיטא דאסור להחליף, וכמו שכתבתי לעיל. ועוד דאמרינן או דלמא חילופין כגידולין דמי. אלמא דאפילו בדיעבד מיבעי ליה אי אסור בחלופיהן כמו בגידולין. ובפסקיו (פ"ח) [פ"ז סימן ה'] כתב כשיטת הר"ן ז"ל ע"ש. ולפי הנ"ל אי נימא דלענין קדושין בתר דידה אזלינן וכל שאסור בהנאה לגביה לא הוי קדושין משום דלא יהיב לה מידי. על כרחך איפשטא מהא דקידש בדמיהם דלא נאסר אלא להחליף לכתחלה. אבל בדיעבד הדמים מותרין. אבל אי בתר דידה אזלינן לא שמעינן אלא דחליפי חליפין מותרין. והיינו דיעבד שעבר ונהנה בחליפין. אבל חליפין עצמן אסורין בהנאה.

והתוס' ז"ל כתבו דחליפי חליפין נמי אסורין. ודוקא גבי קדושין הוא דהתירו בדיעבד ליהנות מחליפי אסורי הנאה, היינו מחליפי חליפין. ולדידי צ"ע עיקר הך סברא שיצטרך לקדשה פעם אחרת. ומה יועיל בזה, כיון דהקדושין הראשונים קדושין גמורין הם. אם כן כבר עבר ונהנה. ומה יתקן במה שיקדשה פעם אחרת. הלא המעות האלו מעות מתנה הם. ועיקר הנאתו ממנה הוא על ידי קדושין הראשונים אפילו יקדשה אחר כך מאה פעמים, ואם נאסר בהנאתה יחויב לגרשה ולקדשה אחר כך. וצריך לומר דאם נאסר בהנאתה גם הקדושין בטליו, והוי כמו קדושין שאין מסורין לביאה (קדושין נ"א ע"א). ואלבא דרבא קיימינן הכא דלא הוי קדושין.

שוב ראיתי במשנה למלך ז"ל פ"ה מהלכות אישות (הלכה א') שהארץ בזה, ונסתפק שם בתקירה זו אם קידש בדבר האסור לדידה ושרי לדידה אי הוי קדושין. ע"ש שהביא דברי הראשונים ז"ל החלוקים בזה. ולענ"ד מוכרח משמעתיך דהוי קדושין. דאי לא הוי קדושין. אם כן שפיר מוכח מהא דקידש בדמיהם מקודשת דחליפי אסורי הנאה מותרין גם למחליף. דאי לאו הכי הא לא יהיב לה מידי, כיון דלדידה אסורין בהנאה. ...

27. דבר יעקב מסכת נדרים דף מז עמוד ב

הטעם שהר"ן לא רצה לבאר קושית הגמ' כמו הרא"ש, מבאר הקרן אורה דס"ל כיון שחליפי איסור הנאה הוי קנס מדרבנן ואסורים רק למחליף, אי"כ אצל האשה יש להם שוויות ושפיר מקודשת. והרא"ש ס"ל כיון שאצל הבעל הם אסורים בהנאה ואין להם שוויות אינה מקודשת, והר"ן ס"ל דאזלינן בתר דידיה. וזה הספק שמסתפק המל"מ [הובא להלן אות ה] מי שקידש אשה בפרוטה שאסורה לו בהנאה ומותרת לה, האם אזלינן בתר דידיה או בתר דידה [ואצלה מיקרי כסף]. המל"מ מביא ראיה מהר"ן בקידו' שאזלינן בתר דידה.

28. דבר יעקב מסכת נדרים דף מז עמוד ב

גם הגרש"ש [ב"ק סימן טז - ב ושער"י שער א - ט ד"ה ועד"ז] מבאר הטעם שאיסורי הנאה אינו נחשב לממון אינו משום שנמנע ממנו ההשתמשות מחמת האיסור, אלא שהתורה ביטלה ממנו תורת ממון ע"י שהתורה אסרה כל ההשתמשות ונעשה כעפרא בעלמא ולכן הוי הפקר.

29. חדושי הרשב"א על מסכת קידושין דף נו/ב

מתניתין המקדש בערלה ובכלאי הכרם כו' אינה מקודשת. קשיא לן והא שלא כדרך הנאתו הוא, ומשמע בפ"ב דפסחים (כה, ב) דשלא כדרך הנאתו שרי כרבינא דשייף לברתיה בגוהרקי דערלה ואמר מידי דרך הנאתו קא עבידנא. י"ל דהתם שאני דחולה הויא, וכמקום חולי התירו אע"פ שאין בו סכנה, אבל שלא במקום חולי לא. וא"ת והא ערלה וכלאי הכרם בשריפה, ותנן בשלהי תמורה (לד, א) כל הנשרפין אפרן מותר. [1] ותירצו בתוס' דהכא בדליכא אלא שוה פרוטה בצמצום ואפילו בנהנה ממנו כדרך הנאתו, והלכך בנהנה ממנו שלא כדרך הנאתו בציר ליה שיעורא, והעלו שתי הקושיות בתירוץ זה. ואינו מחוור לי, דהא סתמא קתני כל שמקדש בערלה ובכלאי הכרם אינה מקודשת. ועוד דומיא דשור הנסקל קתני, ושור הנסקל משמע בכולו שיש בו שוה כמה פרוטות. ועוד דגרסינן בתוספתא (פ"ד ה"ז) המקדש באשרה ופירותיה, בעיר הנדחת וביושביה כו' כולן אע"פ שמכרן וקדש בדמיהן אינה מקודשת, אלמא אע"פ שאלו מן הנשרפין ויש באפרן יותר משוה פרוטה אינה מקודשת. [2] ומסתברא דלעולם אינה מקודשת אפילו קדשה בסאה של פירות ערלה, משום דהשתא מיהת לית להו דמים דאסור למוכרן, ואי משום אפרן הא אינו בעולם, ולכך קלי ליה הו"ל כגופא אחרינא ולא זהו מה שקדשה בו, הלכך אינה מקודשת. ואע"ג דאסיקנא בפרק האומר לקמן (סב, א) גבי הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר, דכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי. התם הוא דאין הגוף משתנה, אבל כאן שהגוף משתנה לגמרי לא. ועוד דהתם נמי דוקא כשאמר לכשיהיה אבל בלאו הכי לא, וכדנתיא התם (ע"ב) אמר פירות ערוגה זו תלושין יהו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברין, או פירות ערוגה זו מחוברים יהו תרומה על פירות ערוגה זו תלושין לא אמר כלום, אבל אמר לכשיתלשו ונתלשו דבריו קיימים, כן נראה לי:

30. ריטב"א על קידושין דף נו/ב

וכי תימא אכתי הרי ערלה וכלאי הכרם מן הנשרפים הם וקיימא לן דכל הנשרפים אפרן מותר והוי דבר של ממון, ויש מתרצים דמירי שאין באפרן שוה פרוטה, [3] ומורי נר"ו תירץ דאפילו יש באפרן שוה פרוטה כיון דהשתא לית בהו דין ממון אינה מקודשת דכי שריף להו לבערינהו לאו ידידיה נינהו וכל הקודם זכה באפרן:

31. דבר יעקב מסכת נדרים דף מז עמוד ב

הריטב"א בקידו' תירץ בשם רבו הרא"ה דהשתא אין באיסוה"נ שו"פ, ולאחר שישרפם לאו ידידיה נינהו וכל הקודם זכה באפרן. ומבאר האבנ"מ [סימן כח - נו] דס"ל שאיסוה"נ אינם שלו והוי כהפקר ולכן לא נתן לה שום ממון משלו ומה שהיא תהנה לאחר שישרף הוי הנאה מהפקר. וכן מביא האבנ"מ תשובת הרשב"א שכתב שאין בעלים לאיסוה"נ.

וקשה כיון שהרשב"א סובר שאין בעלים לאיסוה"נ למה לא תירץ כמו הריטב"א שהנאה מאפרן הוי הנאה מהפקר. וי"ל ע"פ הנה"מ [סימן שמח - א] שס"ל דאם הבעל ממציא לאשה הנאה אף על פי שלא זכתה בממון מ"מ מקודשת כיון שקיבלה הנאה ע"י הבעל, וא"כ גם כן כיון שקיבלה מהבעל את האיסוה"נ והוא המציא לה הנאה ליהנות מאפרן לכאורה צריכה להיות מקודשת, ולכן צריך הרשב"א לתרץ שאפרן אינו בעולם.

32. ריטב"א על קידושין דף נו/ב

וכי תימא והא שרי שלא כדרך הנאתו אפילו מדרבנן לחולה שאין בו סכנה כדאמרינן בפרק כל שעה (פסחים כ"ה ב) בעובדא דרבינא דהוה שייף לברתיה בגוהרקי דערלה ואמר מידי דרך הנאתו קא עבידנא, והא לא קשיא דאע"ג דחולה שאין בו סכנה מותר בו שלא כדרך הנאתו מכל מקום אסור הוא לה למכרה לחולה זה וליטול דמים ממנו, תדע דהא אפילו בדרך הנאתה מותרת בחולה שיש בו סכנה ואפילו הכי אסור למוכרה לו בדמים, דאם כן נמצא נהנה באיסורי הנאה של תורה, אלא ודאי אסור למכרם וכיון דכן לא חשיב ממונא כלל, ואפילו היא חולה שראויה ליהנות בה אינה מקודשת דלאו ממונא יהיב לה אלא אם כן אומר לה הרי את מקודשת לי באותה הנאה שיש לך שנתתי לך דבר שתתפאי בו ויש באותה הנאה שוה פרוטה: